

dels antics reialmes que formaren la Corona, i d'altres d'interès més reduït. En aquesta nota només destacarem aquells que, per llur importància, poden tenir interès per als historiadors catalans.

En primer lloc, foren traduïts els dos treballs capitals de Paul Kehr sobre *Cómo y cuándo se hizo Aragón feudatario de la Santa Sede* (vol. I) i *El Papado y los reinos de Navarra y Aragón hasta mediados del siglo XII* (II), que tracten de les relacions d'Aragó i la Santa Seu, força importants per a poder comprendre, en part, la successió d'Alfons el Bataller i d'Alfons el Cast. Àngel Canellas hi ha publicat un interessant treball sobre *Aragón y la empresa del Estrecho en el siglo XIV* (II), en el qual posa en relleu l'aportació de la Corona de Catalunya-Aragó a les lluites suscitées pel domini de l'Estret, la conseqüència de les quals fou de tallar tota la possible relació entre els regnes musulmans de l'un i de l'altre vessant. L'estudi de M. Dualde i Serrano sobre *La elección de los compromisarios de Caspe* (III) ha estat molt discutit; hi aporta noves idees i noves interpretacions sobre la personalitat i les activitats dels nou famosos compromissaris, i sobre la solució que arbitraren. La transcendència del tema i les diverses interpretacions proposades fins avui donen actualitat al treball, que representa quasi tota la vida científica de l'autor. Amb el rigor de mètode i amb la preparació que li són habituals, Ramon d'Abadal hi publica un estudi sobre l'*Origen y proceso de consolidación de la sede ribagorzana de Roda* (V),¹ notable aportació a l'estudi de la problemàtica que la Catalunya carolíngia té plantejada. V. Salabert i Roca hi donà a conèixer un capítol de la seva tesi doctoral: *Tratado de Agnani y la expansión mediterránea de la Corona de Aragón* (V), que ja comentarem en referir-nos a la publicació de tot el treball, avui en curs d'impressió. Important i, alhora, curiosa és la publicació d'un corpus documental relatiu a la cultura en temps de Pere el Cerimoniós (III ss.), feta a cura d'Amada López de Meneses, que completa el coneixement que teniem d'aquest regnat i, en determinats aspectes, de la cultura catalana medieval. És d'agrair la publicació d'un corpus tan vast, tot i les seves lleus deficiències, no pas paleogràfiques o diplomàtiques, ans de valoració històrica.

Les conseqüències d'una publicació feta amb mètodes tan rigorosos han d'ésser extraordinàries, i han de proposar valuoses orientacions als estudiosos de l'Edat mitjana de la Corona de Catalunya-Aragó. — JOAN-F. CABESTANY.

Estudis sobre Joan II i la seva època.— Aquests darrers anys s'han caracteritzat per la publicació no solament d'importants treballs més o menys de conjunt sobre la personalitat i el regnat de Joan II, sinó també de breus aportacions monogràfiques aparegudes en diverses publicacions periodístiques. El més important, fruit, alhora, d'investigacions personals i síntesi d'altres dutes a terme paral·lelament pels deixebles, és l'obra del Prof. Jaume Vicens i Vives *Juan II de Aragón (1398-1479): Monarquía y revolución en la España del siglo XV*,^{1a} estudi dens i complet de la personalitat de l'home i de l'estadista, que, en part, enllaça amb els realitzats sobre *Fernando el Católico, Príncipe de Castilla y Rey de Sicilia*.² Aquest darrer plantejà per primera vegada la crisi catalana del segle xv.

Aquestes recerques sobre la problemàtica quatrecentista foren dutes a terme en incorporar-se el Prof. Vicens a les tasques universitàries de Barcelona, i tot seguit foren seguides pels seus deixebles. Per desgràcia només un d'aquests, la Srta. Núria Coll, ha reeixit a publicar un llibre: *Doña Juana Enriquez, lugarteniente real en Cataluña (1461-1468)*.³ Es tracta d'un estudi prou complet de la difícil personalitat de la segona

1. Aquest article és una refosa, amb dades noves, d'uns capítols de *Catalunya carolíngia*, vol. III: *Els comtats de Pallars i Ribagorça*, Primera part (Barcelona, I. E. C., 1955).

1a. Barcelona, Ed. Teide, 1953, xvi + 420 pàgs.

2. Madrid, C. S. I. C., 1952, 480 pàgs.

3. Dos volums. Madrid, C. S. I. C., 1953, xiv + 364 i 474 pàgs.

muller de Joan II, sens dubte una de les persones més responsables del desenvolupament dels fets revolucionaris del xv. En els vuit anys que van de l'inici de la Revolució a la seva mort, la figura de la reina és la més important dins el quadre dels esdeveniments i, fins i tot, hom pot considerar-la en molts d'aspectes més important que la del mateix Rei. L'obra de Núria Coll permet de centrar millor, i de completar, els estudis sobre Joan II.

Deixant de banda l'obra de Jesús-Ernest Martínez i Ferrando, examinada en una altra nota, 4 cal donar compte de l'obra del Prof. Michel Mollat *Les affaires de Jacques Cœur. Journal du Procureur Dauvent. Procès-verbaux de sequestre et d'adjudication.* 5 Aquesta obra ens dóna importants referències a l'activitat mercantil mediterrània a mitjan segle xv, de gran interès per a comprendre l'actitud revolucionària de Barcelona, anys després de l'amistat, i de la protecció, d'Alfons el Magnànim amb Jacques Cœur, i dels perjudicis que aquests comportaren per al comerç barceloní. No podem oblidar tampoc, al llarg de l'activitat de Jacques Cœur, la seva completa fidelitat al rei de França, enemic tradicional de la casa de Barcelona.

Aquestes monografies ja queden des d'ara incorporades a les grans aportacions fetes a la comprensió de la nostra història medieval; ens resta esperar que d'altres treballs inèdits, que giren entorn d'aquests mateixos temes, seran posats a l'abast dels estudiosos. — JOAN-F. CABESTANY.

La documentació de Pere IV de Catalunya. — Després d'haver publicat dos llibres essencials per a l'estudi de Pere IV de Catalunya, 1 J.-E. Martínez i Ferrando ens dóna ara uns regesta de totes les disposicions reials, als quals va unida com a apèndix una breu col·lecció de documents no emanats directament de l'autoritat reial, que vénen a complementar aquelles. 2

El conestable Pere de Portugal — nèt del comte Jaume d'Urgell, la víctima de Casp — fou cridat a regir els catalans en lluita contra Joan II, cognominat *Sens Fe*, després que aquests es desseixiren d'Enric IV de Castella, a qui havien ofert anteriorment la corona. Pere IV tingué el govern de Catalunya — d'una part de Catalunya, puix que sempre hi hagué algunes comarques en possessió del Trastàmara — des del gener de 1464 fins al juny de 1466, data de la seva mort.

La documentació extractada en aquests dos volums prové de diverses sèries guardades a l'Arxiu Reial de Barcelona, altrament dit de la Corona d'Aragó (dos registres *Curiae*, dos *Peccuniae*, dos *Exercitum*, un *Secretorum*, un *Officialium*, un *Gratiarum*, un *Firmarum et Obligationum*, dos *Promiscuorum*, les anomenades cartes reials, uns papers solts i pergamins de Joan II); 3 tot plegat forma un conjunt de tres mil dos-cents noranta-dos documents signats pel rei, i trenta-un de procedència diversa.

Com diu el col·lector en el pròleg que encapçala el catàleg, la simple lectura d'aquelles obres «proporciona una visió molt directa del desenrotllament dels esdeveniments, principalment dels de caràcter militar i polític, a través del curt període d'actuació del nèt de Jaume el Dissortat, comte d'Urgell. Junta a les disposicions que dibuixen la trajectòria de les circumstàncies, n'apareixen d'altres que tracten de múltiples aspectes de la vida atzarosa del príncep i que sovint reflecteixen d'una manera molt immediata la seva pròpia personalitat, els seus moments d'eufòria i d'abatiment,

4. Cf., a continuació, *La documentació de Pere IV de Catalunya*.

5. Paris. 1952-53. 2 vols. xxiv + 387, 388-696 pàgs.

1. *Pere de Portugal, "rei dels catalans", vist a través dels registres de la seva cancelleria* (Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1936); *Tragedia del insigne condestable don Pedro de Portugal* (Madrid, Consejo Superior de Investigaciones Científicas: Instituto Jerónimo de Zurita, 1942).

2. *Archivo de la Corona de Aragón: Catálogo de la documentación de la cancelleria regia de Pedro de Portugal (1464-1466)*. 2 vols. Madrid, Dirección General de Archivos y Bibliotecas: Servicio de Publicaciones del Ministerio de Educación Nacional, 1953-1954. 256 + 264 pàgs.

3. No han estat catalogats els registres *Diversorum* (4 vols.), *Communae* (5 vols.) i *Sententiarum* (1 vol.), així com tampoc els fons provinents d'arxius altres que el reial, com el de l'anomenat Reial Patrimoni i el de la Diputació del General.